

have only modern technologies, it is also important to teach people to work with them, to use them in practice and creatively use the received information. The article presents the definition of the term “Media competency”, the development possibilities of media competency in individuals.

ՀՈՒՄՐՆԵ ՄԱՐՈՒՔՅԱՆ

Հովհ. Թումանյանի անվան Վանաձորի պետական համալսարանի
մանկավարժության ամբիոնի ախիստենտ,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐԸ ԿՈՆՖՈՒՑԻԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Հոդվածում վերլուծության է ենթարկվել Կոնֆուցիոսի բարոյական սկզբունքները: Շեշտվում է կոնֆուցիականության արժեհամակարգի հիմնարար դաստիարակչական առանձնահատկությունը՝ օրինակով դաստիարակելը: Մարդկանց վարքը կարգավորող նորմերի, սկզբունքների և կանոնների ամբողջությունը բարոյականությունն է համարվում, որն էլ փոփոխում է մադկային հասարակությունը: Թեև բարոյական դաստիարակությունը ի կարելի դիտել որպես հատուկ դաստիարակչական գործընթաց, սակայն լինելով գիտակցական ոլորտ, բարոյական օրենքները մարդկանց վարքը կարգավորելու գործառույթ են կատարում:

Այսպիսով, բարոյական մշակույթը, որպես մարդկության գործունեության արդյունք, դառնում է մարդու հոգեկանի և հասարակության մեջ նրա ինքնաիրացման գործընթաց: Այսօր էլ դաստիարակությունը կարելի և ճիշտ է խթանել օրինակով:

Հանգուցային բառեր. *Կոնֆուցիականություն, օրինակով դաստիարակություն, արժեհամակարգ, վարքականոն, բարոյական մշակույթ, հասարակական գիտակցություն:*

Կոնֆուցիոսի անունը Չինաստանի հոգևոր և մշակութային միասնության խորհրդանիշն է, թեև կենդանության օրոք նա հաջողություններ չունեցավ: Մահվանից միայն հարյուրամյակներ հետո նրա ուսմունքը գաղափարախոսական իխշող ուղղություն դարձավ Չինաստանում: Բնականաբար կոնֆուցիականության սկզբնավորումը նույնպես կապվում է նրա անվան հետ:

Նա Չինաստանի առաջին մեծ մտածողն է, հին հույն փիլիսոփաներ Պյութագորասի (շուրջ 580-500 թթ. մթա) և Հերակլիտի (544-483 թթ. մթա) ժամանակակիցը:

Կոնֆուցիոսի հավաստի կենսագրությունը չկա: Նրա ամենահայտնի կենսագիր Սի-մա-Յիան, որը պատմագրության մեջ ճանաչված է որպես չինական Հերոդոտ, նրա ամբողջական կենսագրությունը գրել է առաջին դարում, այսինքն Կոնֆուցիոսի մահվանից ավելի քան չորս հարյուր տարի հետո: Ուստի այդ կենսագրության մեջ այսօր դժվար է իրարից զանազանել իրական ու առասպելական փաստերը:

«Մարդը ծնվում է առաքինի կամ սրիկա», «Ուրեմն դաստիարակության ուժն ու հնարավորությունները մարդու՝ ինչպես մտավոր, այնպես էլ բարոյական զարգացման գործում խիստ սահմանափակ են»: Այս երկու գաղափարները հանգուցալուծումներ չեն, այլ դեպի նույն նպատակը տանող ուղիներ: Այս երկու ուղիներն էլ տարբեր կողմերից մեզ տանում են Հին Չինաստան:

«Բոլոր մարդիկ մոտ են իրար իրենց բնությամբ, իսկ իրարից հեռանում են դաստիարակության ընթացքում» [2, էջ 26], - ասում է Կոնֆուցիոսը: Մակայն Կոնֆուցիոսը մարդկանց բաժանում է «ազնիվների» և «ստորիների», և անգամ երկինքը դա փոխել չի կարող:

Հին չինական գաղափարախոսության պատմության մեջ կարևոր տեղ է գրավում կոնֆուցիականության բարոյաքաղաքական ուսմունքը, որի հիմնադիրը եղել է Կոնֆուցիոսը (մ.թ.ա. 551-479): Նա լուրջ ավանդ է ներդրել չինական մշակույթի զարգացման մեջ: Նրանից է շարունակվում մտքի աննախադեպ ծաղկման ժամանակաշրջանը Չինաստանում: Շրջելով ողջ Չինաստանով՝ իր մտքերն ու գիտելիքները, փիլիսոփայությունն ու ուսմունքը փոխանցում էր իր աշակերտներին: Նա քարոզում էր մարդկայնություն ու բարոյականություն, սեր և գիտելիք [1; էջ 24-25]:

Կողմնակից էր ավանդական կրոնական գաղափարներին, որոնց համաձայն երկինքը, որպես գերագույն աստվածություն, մարդուն թելադրում է իր կամքը:

Կոնֆուցիոսի փիլիսոփայության կենտրոնում դաստիարակության խնդիրն է՝ «Ուսմունքն առանց խորհրդածության անօգուտ է, իսկ խորհրդածությունն առանց ուսմունքի դատարկ բան է»:

Կոնֆուցիոսի փիլիսոփայության մեջ մարդը, նրա բարոյական կատարելագործումը և դաստիարակությունը հասարակության կառավարման հիմնախնդիրներից կարևոր տեղ են զբաղեցնում: Նա գտնում է, որ վարչաիրամա-

յական կառավարումը անընդունելի է ու անբարո: Հասարակության կառավարման հիմնական ձևը բարոյական օրենքներով ու սովորույթներով կառավարումն է: Նրա կարծիքով «Յուրաքանչյուր մարդ պետք է զբաղեցնի երկնքի կողմից սահմանված իր տեղը, տիրակալը միշտ պետք է տիրակալ լինի, ծառան՝ ծառա, հայրը՝ հայր, որդին՝ որդի: Եթե ժողովրդի մեջ անբավարար է հավատը տիրակալի և նրա մերձավորների նկատմամբ, ապա պետությունը կայուն լինել չի կարող: Ամեն մարդ պիտի իր գործը իմանա, կատարի այն, ինչը ամենից լավ գիտի»: Դրա համար անհրաժեշտ է ղեկավարման ուղեցույց վերցնել հներից եկած ավանդույթները, կարգունկններ և հավատալ դրանց:

Ինչպես նշում է Կոնֆուցիոսը. «Բարձրագույն գիտելիքը բնածին գիտելիքն է, ցածրը՝ իմաստունների ձեռք բերածը, իսկ ամենաստորինը՝ դժվարությունների հաղթահարման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքը»:

Կոնֆուցիականությունը բոլոր ժամանակներում արժեքային դարձավ և մտավ հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներ. *կորպորատիվ կառավարման համակարգում կոնֆուցիականությունը բարձրարժեք մակարդակ է, մանկավարժության մեջ այն բարոյահոգեբանական արժեք է և ունի հաղորդակցական գործառույթ* [3; էջ 34-35]:

Փիլիսոփայության մեջ կոնֆուցիականությունը նախորդել է Արիստոտելին՝ իր «ոսկե միջինով», Սոկրատեսին՝ «Ես գիտեմ, որ ոչինչ չգիտեմ» իր հետևյալ փիլիսոփայությամբ. «Մարդը պետք է ասի և սովորեցնի այն, ինչ ինքը գիտի, իսկ եթե դեռ չգիտի, պետք է խոստովանի, որ չգիտի»:

Իսկ մեր թվականության 10-13-րդ դարերում կոնֆուցիականությունը նոր փուլ ապրում՝ հանձին գաղափարի նորացման: Այդ ժամանակաշրջանում մշակվեց *ուսմունքի գոյաբանական կարգավիճակը՝ ուսմունքը ճանաչողության և մարդու բնույթի մասին*:

Կոնֆուցիոսի համար դաստիարակությունը ամենից առաջ օրինակով դաստիարակելն է, այն թեև պասիվ, համր դաստիարակություն է, բայց ավելի խոստում ու հզոր: «Կառավարեք ժողովրդին արժանապատվությամբ, և նա կլինի հնազանդ: Երբ դուք ինքներդ դրա օրինակը տաք, նա կլինի հավատարիմ»:

Կոնֆուցիականությունը իրեն հաստատել է բոլոր ժամանակներում, այն օժտված է առաջադիմական կողմերով և կարող է ժամանակակից հնչեղություն ստանալ [4; էջ 216]: Բոլոր ժամանակների համար արդիաշունչ է. «կառավարել նշանակում է բարի գործ կատարել և յուրաքանչյուր մարդու, պետության մեջ տալ այն տեղը, որին նա արժանի է»: Բոլոր ժամանակներում բարձրարժեք է համարվել արդարությունը. առանց արդարության չի լինի ցանկալի խաղաղությունը, պետության գոյությունը անհնարին կդառնա. «Եթե բարձրացնենք արդարներին, իսկ անհնազանդներից հեռու մնանք, ժողովուրդը հնազանդ կլինի, և ընդհակառակն, եթե անազնիվները պատվի արժանանան, իսկ արդարները մերժվեն, ժողովուրդը հնազանդ չի լինի»:

Մոցիալականան հավասարությունը «երկնային կամքի հետ» կապող մտածողը երկրի վրա արարության հորդոր է անում:

Կոնֆուցիոսի դպրոցը Չինաստանի պատմության մեջ իր բնույթով առաջին մասնավոր, բայց և ժողովրդական դպրոցն էր: Ասում են՝ նա ունեցել է՝

ընթ հազար աշակերտ, որոնցից ամենահայտնիները յոթանասուններկուսն են: Նրան անվանել են տասը հազար սերունդների ուսուցիչ:

Բարոյական սկզբունքներից ելնելով և այդ արժեքների քարոզման մեջ հասնելով բարձրագույն գաղափարների՝ Կոնֆուցիականությունը դարձել է պետական դոկտրինա, և այսօր Կոնֆուցիականությունն դավանողների թիվն աշխարհում հինգսիսից ավելի է: Կոնֆուցիոսի ուսմունքի մեջ առանցքային նշանակություն ունեն *Շենի՝ բարոյական հիմքի, Լիի՝ հանրային կյանքի, Իի՝ պարտքի, Սիի՝ հավատարմության մասին գաղափարները* [1; էջ 138]:

Մարդկային վարքի հիմքը Կոնֆուցիոսի կարծիքով նրա դիրքն է ընտանիքում և հասարակության մեջ: Չէ՞որ հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում մարդկանց վարքը կարգավորող նորմերի, սկզբունքների և կանոնների ամբողջությունը *բարոյականությունն* է: Դա է փոփոխում մարդկային հասարակությունը: «Ով ղեկավարվում է բարոյական օրենքներով, նրան կարելի է նմանեցնել բնեռային աստղի, որ մշտապես իր տեղում է, իսկ մյուսները խռնարհաբար շրջապատում են նրան», - ասում է Կոնֆուցիոսը, ապա շարունակում. «Եթե ժողովուրդը ղեկավարվի բարոյական օրենքներով և կարգապահությունն ամրապնդվի ընդունված ծեսերի և արարողությունների պահպանության ճանապարհով, ապա նա ոչ միայն խիղճը չի կորցնի, այլև կունենա ամոթի զգացում և կարգը կպահի գիտակցաբար»:

Բարոյական դաստիարակությունը չի կարելի առանձնացնել որպես հստակ դաստիարակչական գործընթաց, այն հասարակական գիտակցական այն ոլորտներից է, որը կյանքի բոլոր բնագավառներում մարդկանց վարքը կարգավորելու գործառույթ է կատարում, դառնում է վարքականոն: Այս առիթով Կոնֆուցիոսն ասում է. «Ով բարոյականություն չունի, աղքատության մեջ երկար ապրել չի կարող: Նա նաև ուրախության մեջ չի կարող երկար ապրել»: «Եթե բոլորը ձգտեն Բարուն, ապա Չարը ոչինչ չէր ունենա անելու: Ուրեմն, ով իրոք ասում է չարը, գործում է բարոյականության և վարքի օրենքներով»:

Երբ աշակերտը հարցրեց, թե ով է համարվել բարոյական պահվածքի տեր, ուսուցիչը պատասխանեց՝ նա, ով իրագործում է *հինգ հիմնական սկզբունքները՝ քաղաքավարություն, մեծահոգություն, անկեղծություն, եռանդ և բարություն* [1; էջ 30]:

Սակայն Կոնֆուցիոսը չի բավարարվում միայն բարոյական խրատներով, նա նաև կոչում է սեփական վարքը խրատների համաձայն բարեփոխել:

Անձի բարոյական կերպարը ամբողջացնող խնդիրներից է համոզմունքների ձևավորումը. «Ամուր կամք և բարձր բարոյականություն ունեցող մարդը երբեք չի փորձի իր կյանքը փրկել սեփական համոզմունքների գնով: Նա պատրաստ է անգամ իր կյանքը տալ հանուն այդ համոզմունքների» [1, էջ 122]:

Կոնֆուցիոսը տեսնում է արարքի ներքին կողմը՝ իմաստը, նպատակը: Ըստ նրա՝ մարդը առաքինի է միայն այն դեպքում, երբ վարքագծի այդ եղանակը հանդիսանում է նրա բնավորության մշտական գիծը:

Այսպիսով բարոյական մշակույթը, լինելով մարդկային հասարակարգի և գործունեության արդյունք, դառնում է մարդու հոգեկանի էական կողմը: *Կոն-*

ֆուցիականությունը գլխավորապես ուղղված է մարդու և հասարակության բարոյական կատարելագործման խնդրին:

Որպես եզրակացություն նշեմ, որ Կոնֆուցիականությունը փորձել էմ կապել ընդհանրապես մանկավարժության և մասնակի դաստիարակության հետ: Արժևորելով ու գնահատելով դաստիարակության դերը բարոյական արժեքների հիմնավորմամբ, օրինակով ու կիրառությամբ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Կոնֆուցիուս**- Ջրույցներ (թարգմ. առաջաբանը և ծանոթագր. Ա. Առաքելյանի), ԵՊՀ, Եր., Երևանի համալս. հրատ., 1991, 164 էջ:
2. **Հակոբյան Ս. Մ.** Փիլիսոփայության դասընթաց, Եր., Զանգակ-97, 2005թ. 408 էջ:
3. Փիլիսոփայության պատմության համառոտ ակնարկ, Եր., Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 1979, 964 էջ:
4. Փիլիսոփայական բառարան, Եր., «Հայաստան» հրատարակչություն, 1975, 468 էջ:

ЛУСИНЕ МАРУКЯН

Ванадзорский государственный университет имени Ов. Туманяна,
кафедра педагогики, кандидат педагогических наук, ассистент

НРАВСТВЕННЫЕ ЦЕННОСТИ В КОНФУЦИАНСТВЕ

В статье рассмотрены нравственные принципы Конфуция. Ставится акцент на оценивании особенностей воспитательной системы - воспитывать на примере. Целостность упорядочивания норм, принципов и правил человеческого поведения считается нравственным, она же подвергает человеческое общество изменениям. Несмотря на то, что нравственное воспитание не рассматривается как специальный воспитательный процесс, являясь сознательной средой, нравственные правила упорядочивают человеческое поведение.

Таким образом, нравственная культура как результат человеческой деятельности становится процессом человеческой психики и самореализации человека в обществе. И сегодня воспитание нужно и правильнее стимулировать на примере.

LUSINE MARUKYAN

Vanadzor State University after Hovh. Toumanyan
Chair of Pedagogy, Assistant
Candidate of Pedagogical Sciences

MORAL VALUES IN CONFUCIANISM

Confucius' moral values have been analyzed in this article. The basic educational peculiarity in Confucian system of values, i.e. education through examples, is emphasized here. The combination of the norms, principles and rules regulating people's behavior is called morality which changes human society. Though moral education can be taken as a special educational process, being a conscious sphere, moral laws perform the function of regulating people's behavior.

So, moral culture, as a result of human activity, becomes a process of self-realization in one's inner world and in society. Nowadays one had better educate a person through examples.